

0000
getnigen

9

VRIJDAG 25 FEBRUARI 2000

verslag van de negende 'rechtszitting' naar
aanleiding van het thema 'Psychische hulp-
verlening aan doven'

Rechter	Herman Scheper
Advocaat	Sarah Muller
Openbare aanklager	Marjan Stuifzand

Rechter: Goedenavond allemaal, welkom bij OOGgetuigen. Misschien zijn jullie hier voor de eerste keer, daarom wil ik een aantal zaken uitleggen.

OOGgetuigen heeft vanavond een andere vorm. Deze OOGgetuigen gaat over psychische hulpverlening aan doven en wordt georganiseerd door Handtheater in samenwerking Psydon.

Voor de pauze zal het doventeam voorlichting geven en enkele rollenspellen laten zien, na de pauze is de rechtszitting.

Ik geef nu het woord aan het doventeam.

Marijke Scheffener: Wij zijn van het doventeam met de naam Psydon. Wat betekent Psydon? Psydon staat voor psychische hulpverlening aan doven in Noord-Holland en Flevoland. In Nederland zijn in totaal vijf doventeams. Psydon heeft als werkgebied Noord-Holland en Flevoland. Waarom is Psydon opgericht? Misschien kennen jullie dit boek: *En niemand heeft geluisterd*. Het gaat over de problemen die een dove jongen in zijn leven heeft meegemaakt. Uiteindelijk is het niet goed met hem afgelopen. Zijn moeder heeft een boek geschreven over zijn lijdensweg. Dat is de aanzet geweest voor het oprichten van hulpverlening voor doven.

Psydon is voor doven, plotsdoven, laatdoven, slechthorenden en voor horende familieleden, zoals ouders van dove kinderen en partners van doven. En Psydon is voor alle leeftijden.

Ik zal jullie even voorstellen wie er allemaal in het doventeam zitten: Jeantine Jansen, Ed de Bruin, Elma Zwart, Aad van den Hoogen, Mieke Rau, Petra Brugmans, Lieke Doornkate en ik.

We zijn gevestigd op de Keizersgracht vlakbij de Leidsestraat en in Schagen, dus op twee plaatsen. Ik geef nu het woord aan Lieke.

Lieke Doornkate: Ik wil iets vertellen over wat Psydon doet. Psydon doet aan preventie, dat wil zeggen voorkomen dat problemen groeien, bijvoorbeeld geven we een cursus voor dove ouders, een cursus sociale weerbaarheid en een cursus Arbeid voor dove medewerkers in bedrijven. Daarin komt bijvoorbeeld aan de orde hoe ze kunnen omgaan met horende collega's.

Verder doen we aan dienstverlening. Dat betekent dat we voorlichting geven over wat dove hulpverlening is, zoals nu bijvoorbeeld bij OOG-getuigen.

Daarnaast verzorgt Marijke Scheffener lessen Nederlandse Gebarentaal en voorlichting over dovencultuur voor ons als horende hulpverleners en voor bijvoorbeeld familieleden van dove klanten.

Er zijn verschillende vormen van therapie:

- individuele therapie
- echtparen- of partnertherapie
- gezinstherapie: horende ouders met hun dove kinderen of dove ouders met hun horende kinderen enz.

Jeantine Janse: Psydon geeft dus verschillende vormen van therapie. We willen nu enkele voorbeelden daarvan in de vorm van een rollenspel laten zien, om te laten zien hoe therapie werkt. We beginnen met een rollenspel van een individuele therapie. Wanneer geven we individuele therapie? Bijvoorbeeld als iemand in de war is, zich depressief of somber voelt, hele nare dingen heeft meegemaakt, zoals een ongeluk of een verkrachting, of rouw. Of als iemand moeite heeft met het omgaan met horende of dove mensen.

We spelen nu het rollenspel.

Lieke Doornkate: Ik speel een dove vrouw van 45 jaar. Mijn man heeft mij vorig jaar verlaten voor een jonge vrouw. En daarom ben ik depressief.

Therapeut: Twee weken geleden heb ik je voor het laatst gezien. Hoe is het sindsdien verlopen?

Vrouw: Ik voel me nog steeds niet prettig. Ik heb goede en slechte dagen. Ik heb ook vorige week mijn ex-man ontmoet. Ik voelde me woedend, maar thuis heb ik tranen met tuiten gehuild.

Therapeut: Je noemt een aantal negatieve dingen, kun je ook positieve punten opnoemen van

de laatste twee weken?

Vrouw: Je weet toch dat ik vaak geen zin had om op te staan? Tegenwoordig kom ik tenminste mijn bed uit en kleeid ik me aan, ook al doe ik niet veel. Maar toen ik mijn ex-man was tegengekomen, ben ik meteen weer in mijn bed gekropen.

Therapeut: Dus je hebt aan de ene kant opnieuw veel pijn en verdriet gehad, maar aan de andere kant heb je nu ook de kracht om je bed uit te komen en je aan te kleden.

Vrouw: Ja, weet je, mijn man heeft nu een jonge vrouw en ik voel me oud en ook dik. Misschien is het beter als ik afval.

Therapeut: Je bent een leuke vrouw. Hoe kijken je vrienden tegen je aan?

Vrouw: Mijn vrienden vinden mij wel leuk. Een tijdje geleden had ik geen zin om uit te gaan en mensen te ontmoeten, maar nu wel wat meer.

Therapeut: Ja, als je depressief bent gaat dat niet snel over. Het gaat met kleine stapjes, maar je hebt nu meer contact met je vrienden. Dat is goed.

Jeantine Janse: Dan laten we nu een voorbeeld zien van een echtparentherapie. Bij een echtparentherapie kan het gaan om een man en een vrouw, om twee vrouwen of twee mannen; de partners kunnen allebei doof zijn of de een horend en de ander doof. Wanneer geven we echtparentherapie? Als mensen veel ruzie hebben of een van de partners is chronisch ziek of verslaafd. Of ouders hebben conflicten over de opvoeding van hun (horende of dove) kinderen. Dat noemen we ouderbegeleiding. We laten nu een rollenspel zien van een parentherapie.

Ed de Bruin: De man is horend en de vrouw is doof. Ze hebben vaak ruzie en weten niet meer of ze van elkaar houden. Omdat er verschillende communicatievormen zijn is er een tolk bij. Ik werk samen met een vrouwelijke collega.

Therapeut 1: Fijn dat jullie allebei zijn gekomen. Hoe gaat het ermee?

Vrouw: Het is nog steeds hetzelfde. We hebben wel tips gekregen, maar het helpt allemaal niks.

Man: We hebben geen goede communicatie.

Therapeut 1: En waar gaan de conflicten dan over?

Vrouw: Hij komt nog steeds te laat thuis. Wij zitten maar op hem te wachten. Hij is altijd moe. We leven langs elkaar heen.

Therapeut 2: Hoe lang geleden is het dat het nog wel leuk was?

Vrouw: In het begin was het wel leuk, zo'n vijf jaar geleden.

Man: Vier jaar geleden. Het is een jaar heel goed gegaan.

Vrouw: Vier jaar al niet goed!? Ik heb er echt mijn twijfels over of ik wel met hem wil verdergaan. Het eerste jaar waren we nog verliefd. Maar hij is verslaafd aan de computer en dat is steeds erger geworden.

Man: Maar we hebben ook een huis gekocht.

Therapeut 1: Ik wil nu een genogram tekenen, dat gaat over jullie ouderlijke gezinnen, om te kijken hoe het zo gekomen is.

(Hij tekent een vierkantje met een oor eraan: de horende man. En een rondje met een door-gestreept oor eraan: de dove vrouw.)

Therapeut 1: Hoe hebben jullie elkaar eigenlijk ontmoet?

Vrouw: We gingen in de zomer met een groep fietsen in het Amsterdamse Bos, langs de Bosbaan.

Therapeut 1: En was het liefde op het eerste gezicht?

Man/Vrouw: Ja!

Vrouw: Uiteindelijk waren we met zijn tweeën en toen hebben we iets gedaan...

(Gelach.)

Therapeut 1: Gaan jullie ook wel eens naar het café?

Vrouw: Nou, we houden vooral van samen fietsen in de buitenlucht. We houden niet zoveel van de stad.

Therapeut 1: (tegen de man) Zijn jouw ouders horend of doof?

Man: Horend.

Therapeut 1: En hoe oud zijn ze?

Man: Mijn vader is 50 en mijn moeder 45.

Therapeut: (tegen de vrouw) En jouw ouders?

Vrouw: Mijn vader is overleden, mijn moeder leeft nog; ze is 66.

Therapeut 1: Heb je een goede band met je moeder?

Vrouw: Ja, met mijn moeder wel. Niet met mijn vader. Hij was timmerman. We hadden een oppervlakkige band. Over materiële zaken konden we wel van gedachten wisselen, maar gezellig kletsen was er niet bij. Met mijn moeder wel.

Therapeut 2: En jouw ouders zijn horend?

Vrouw: Ja.

Therapeut 1: Heb je broers en zusters?

Vrouw: Ik heb twee horende broers, ik ben de enige dove.

Therapeut 1: En hoe was jouw opvoeding?

Vrouw: Die was prima. Alles verliep soepel. Ik heb een fijne jeugd gehad.

Therapeut 1: (tegen de man) En jij?

Man: Mijn vader werkte altijd. Maar hij keek wel mijn huiswerk na.

Therapeut 1: Heb je een strenge opvoeding gehad?

Man: We waren wel katholiek.

Ed de Bruin: We stoppen nu met het rollenspel. Zoals jullie kunnen zien, proberen we uit te zoeken wat er aan de hand is.

Jeantine Janse: Daar wil ik even bij aansluiten. Dit werk lijkt op graven. Het is soms goed om uit te zoeken hoe de man en de vrouw vroeger zijn gevormd, opgevoed. Wat je hebt meege-maakt in je ouderlijk gezin, wat je van je ouders hebt geleerd, neem je mee in je relatie. En dat kan tot conflicten leiden. Door eerst begrip te krijgen en verklaringen voor je gedrag, kun je daarna gaan bekijken hoe het verder moet.

We willen nu een andere vorm van therapie laten zien, een gezinstherapie.

Soms zijn er problemen waar iedereen bij betrokken is. Ouders hebben bijvoorbeeld een verschil van mening over de opvoeding: de een is strenger dan de ander.

Of een van de ouders is steeds ziek, waardoor de kinderen te weinig aandacht krijgen.

Marijke Scheffener: Ik speel de moeder en Ed de Bruin speelt de vader. Wij hebben twee dochters. De oudste is erg moeilijk. We hebben een verschil van mening over hoe we daarmee moeten omgaan. Elma speelt de oudste dochter en Lieneke de jongste dochter.

Jeantine Janse: Lieke en ik zijn de therapeuten. Het gaat om dove ouders en horende kinderen. Daarom is er ook een tolk bij.

Moeder: We maken ons zorgen over onze oudste dochter. Ze spijbelt, haar rapportcijfers zijn achteruit gegaan en ze blowt af en toe.

Vader: (tegen moeder) Ja, dat komt door jou. Je moet haar beter opvoeden. Ik moet de hele dag werken en dat is zwaar.

Therapeut 1: En hoe gaat het met de jongste?

Vader/moeder: *O primal Het gaat uitstekend op school. Ze heeft mooie rapportcijfers.*

Oudste dochter: (cynisch) O, ze is zo lief!

Moeder: Onze oudste was vroeger ook lief, maar ze is plotseling veranderd. Daar maak ik me echt zorgen over. Ze luistert helemaal niet.

Therapeut 2: Wanneer zijn de problemen begonnen?

Vader: (tegen moeder) Toen jij bent gaan werken. Je had nooit moeten gaan werken.

Therapeut 1: Jullie maken je dus zorgen omdat jullie dochter spijbelt. (tegen de dochter) Is dat zo?

Oudste dochter: Ja.

Therapeut 1: En wat is daarvan de reden?

Oudste dochter: Ik ben vaak niet op school omdat ik thuis nodig ben. Ik moet de telefoon aannemen en alle problemen opknappen. Dat vind ik vervelend.

Therapeut 1: (tegen de ouders) Weten jullie dat?

Vader/moeder: (verbaasd) Nee, wij doen alles altijd zelf.

Oudste dochter: Het is helemaal niet leuk thuis.

Moeder: Misschien schaam je je ervoor dat je dove ouders hebt.

Oudste dochter: Nee, helemaal niet. Ik vind het alleen vervelend dat ik alles altijd moet doen.

Vader/moeder: Er zijn toch tolken?

Oudste dochter: Ja nu wel, maar daarvoor heb ik het altijd moeten doen: paspoorten aanvragen, rijbewijzen verlengen enzovoort.

Therapeut 2: Waarom ben jij nu opeens zo boos?

Oudste dochter: Ik heb er geen zin in om dat te doen. Ze moeten het maar zelf doen. En dan kan ik maar beter een stickie roken, zo nu en dan wat blowen.

Vader: Ja, dat is verkeerd van haar.

Oudste dochter: Ja, ik blow om rustig te worden, als ik thuis steeds boos ben is het ook niet goed.

Vader: (tegen hulpverleners) Jullie moeten haar helpen om weer een goed meisje te worden.

Therapeut 1: Het is niet alleen haar schuld.

Oudste dochter (tegen jongste): Ja, jij bent zo'n schatje!

Jongste dochter: Jij zit altijd op je kamer met de deur dicht.

Therapeut 2: Jullie voelen je allemaal niet prettig.

Jongste dochter: Nou, als zij er niet is, is het wel gezellig hoor!

Therapeut 2: Het is heel goed dat iedereen hier nu zit.

Oudste dochter: Ik krijg altijd van alles de schuld.

Therapeut 2: Iedereen draagt een beetje schuld.

Vader: Ik moet nu naar mijn werk.

Therapeut 2: We kunnen dit niet even snel oplossen.

Vader: Ja maar ik kan moeilijk aan mijn chef uitleggen dat ik zo lang wegblijf.

Moeder: (tegen vader) Ik vind dit wel heel belangrijk.

Jeantine Janse: Soms is iemand in individuele therapie. Maar heeft de klant ook last van de grotere omgeving. Dan nodigen we mensen uit die grotere omgeving uit zoals de burens, familieleden, collega's van het werk, hulpverleners. Soms bemoeien mensen in de omgeving zich ermee, willen weten wat de behandeling inhoudt

en wat voor medicijnen iemand slikt. Het is dan ook goed om informatie te geven aan de omgeving, zodat deze iemand beter kan steunen.

Stel dat iemand dikker wordt door gebruik van medicijnen, dan is het goed om aan de omgeving uit te leggen dat het door de medicijnen komt.

Sommige mensen in de omgeving weten ook niet hoe ze met iemand moeten omgaan.

Een gesprek met het grote systeem vindt meestal een- of tweemaal plaats, daarna gaat de individuele therapie weer verder.

Verder doen we ook groepsbehandeling van dove vrouwen. Het doel is dat ze zich zowel als dove als als vrouw sterk gaan voelen. Vrouwen hebben de neiging om altijd voor anderen te zorgen en stellen zichzelf vaak op de tweede plaats. Ook dove moeten zich op verschillende terreinen nog emanciperen. In de groepsbehandeling van dove vrouwen gaat het vooral om nee zeggen en grenzen stellen.

(Tegen het publiek) Hebben jullie nog vragen?

Jo Vermeulen: Je zegt net dat er een groepsbehandeling is voor dove vrouwen. Waar blijven de dove mannen? Die hebben toch ook problemen? Misschien is het een tip voor jullie om een mannengroep te beginnen. Daar kunnen jullie geld mee verdienen.

Jeantine Janse: Vrouwen hebben typische vrouwenproblemen. Maar als we genoeg mannen hebben die een groepsbehandeling willen, kan dat georganiseerd worden.

Ed de Bruin: Het probleem is dat de meeste mannen - ook horende mannen - nog niet zo ver zijn dat ze in een groep over hun problemen willen praten.

Lily Vermeulen: Vrouwen durven gemakkelijker over hun problemen te praten. Mannen schamen zich vaak voor hun problemen.

Flip Delmonte: Ik denk dat mannen ook te trots zijn.

Leontien Peters: Ik ben zelf op latere leeftijd doof geworden. Wat doen jullie voor plots- en laat-doven?

Jeantine Janse: Psydon is niet alleen voor dove, maar ook voor slechthorenden, doofblinden, Coda, plots- en laat-doven. Bij de laatsten gaat het vooral om de rouw om het gehoorverlies.

Ed de Bruin: Plotsdoven hebben hun eigen problemen. Dat ligt ingewikkeld. Ze raken in een

keer hun gehoor kwijt en ook hun communicatie. Ze moeten een andere identiteit ontwikkelen. We bieden wel gebarenlessen aan, omdat veel plotsdoven het moeilijk vinden om gebaren te leren. Ze zijn vaak gefrustreerd. Het is een langzaam verwerkingsproces.

Wil Schollmeyer: Wat zijn jullie eigenlijk: een staatsinstelling of een gemeentestelling of een eigen stichting?

Ed de Bruin: De doventeams vallen onder de RIAGG. Omdat er geen hulpverlening was voor doven, zijn de doventeams als onderdeel van de RIAGG opgericht.

Frans van Dijk: Ik ben zelf doof geboren en ik heb zeven horende broers en zusters, die voor mij onverstaabaar met elkaar spraken. Dat heeft problemen met zich mee gebracht, die nog niet zijn opgelost. Het is een grijze weg.

Jeantine Janse: Het is nu niet de bedoeling om persoonlijke problemen te vertellen. Daar kan ik nu niet op ingaan. Het is niet mogelijk om nu al een therapie te starten. Maar als je problemen hebt, kun je altijd contact met ons opnemen.

Ria van Hoesel: Als je als dove bij een horende hulpverlener komt die niet kan gebaren, moet er een tolk aanwezig zijn voor de communicatie. Maar het is ook belangrijk dat er oogcontact is tussen de cliënt en de hulpverlener. Hoe lossen jullie dat op?

Lieke Doornkate: Ik ben zelf horend. Als een klant liever een dove hulpverlener wil, dan regelen we dat. Zelf maak ik gebruik van gebaren in de hulpverlening. Soms doen we een groepstherapie en dan gaan de gebaren te snel voor mij, dan komt er een dove hulpverlener bij.

Ed de Bruin: Het gaat erom ervoor te zorgen dat iedereen elkaar goed begrijpt. Je moet weten wanneer je met een tolk moet werken.

Jeantine Janse: Als we een groepstherapie doen, dan loopt de tolk heen en weer en gaat steeds achter de horende staan die aan het woord is.

Herman Scheper sluit dit gedeelte van OOG-getuigen af en bedankt het team van Psydon voor de voorlichting.

P A U Z E

Rechter: Dan begint nu het discussiegedeelte. We hebben de tijd tot half 11.

Ik wil jullie voorstellen: Marjan Stuifzand. Zij heeft vanavond de rol van openbare aanklager. Sarah Muller heeft de rol van advocaat en ik ben de rechter, eigenlijk een soort discussieleider.

We hebben vanavond drie stellingen. Na iedere stelling begint de openbare aanklager met haar argumenten en daarna volgt de advocaat met haar argumenten. En dan is het de beurt van het publiek. Als je het eens bent met de openbare aanklager, ga je bij haar staan. Ben je het eens met de advocaat, dan ga je bij haar staan. Het is niet de bedoeling om vanavond persoonlijke problemen te vertellen.

Soms zullen de openbare aanklager en de advocaat scherpe meningen verkondigen. Dat doen ze om de discussie te verhelderen.

Er is deze ene keer een tolk aanwezig voor de horende hulpverleners die geen gebaren begrijpen. Dan beginnen we nu met de eerste stelling:

1. Doven komen niet snel naar Psydon, omdat ze dan denken dat ze gek zijn.

Openbare aanklager: Kunnen jullie mij allemaal goed zien?

Ik ben het niet met de stelling eens. Hetzelfde geldt voor horende mensen. In de samenleving zijn verschillende vormen van gezondheidszorg. Als je keelpijn hebt, ga je naar de huisarts en krijg je keeltabletten. Als je je been gebroken hebt, ga je naar het ziekenhuis en gipsen ze je been in. Na een paar weken is het leed geleden. Als er iets naars is gebeurd, moet je erover praten. Die mogelijkheid hebben horende mensen al jaren. Ook dove mensen zijn soms in de war, dan kunnen zij tegenwoordig naar het doventeam gaan.

Advocaat: Ik ben het met de stelling eens. Naar de dokter gaan of naar het maatschappelijk werk is laagdrempelig. Maar de drempel naar Psydon ligt veel hoger. Dat komt ook door gebrek aan informatie. Kijk maar naar vanavond. Waarom moet er eerst een uur voorlichting worden gegeven?

Will Hendriks: Ik ga in het midden staan. Ik ben het niet eens en niet oneens met de stelling. Kijk, de horende wereld is heel groot. Ik woon

in Amsterdam. Als ik naar de RIAGG Amsterdam ga en andere doven zien me, is het meteen in heel Nederland bekend. 'Ik heb Will Hendriks gezien bij de RIAGG. Ze heeft een PROBLEEM.'

Rutger-Jan Savelkoul: Horenden en doven hebben dezelfde problemen, maar doven hebben speciale hulp nodig en daarom moesten de doventeams opgericht worden.

Rechter: Maar wat heeft dat met de stelling te maken?

Rutger-Jan Savelkoul: Het is belangrijk om meer informatie te geven.

Ria van Hoesel: In Amerika is het heel gewoon om therapie te hebben. Amerikanen hebben de afspraak met de therapeut gewoon in hun agenda staan. Ze gaan eenmaal per week naar de therapeut. In Nederland schamen de mensen zich voor therapie. We moeten die schaamte overwinnen. Het is belangrijk voor je eigen gezondheid.

Openbare aanklager: Je staat op de verkeerde plaats!

(Gelach. Ria wisselt van plaats.)

Ria van Hoesel: Het is belangrijk dat er meer informatie komt over dat psychische hulp heel gewoon is, om een doorbraak te bewerkstelligen.

Perwin Schol: Doven kunnen ook problemen hebben door nare dingen die ze hebben meege maakt. Maar voor mij gaat het er niet om ik bang ben dat ik gek ben als ik naar Psydon ga. Ik wil gewoon mijn therapeut niet op een dovenfeest tegenkomen. Dat je als klant en therapeut zo dicht op elkaar zit, dat wil ik niet. Het is dus niet omdat ik bang ben gek te zijn. Sommige mensen uit het team ken ik al mijn hele leven lang. En ik wil ook geen tolk. Ik wil voluit kunnen gebaren.

Lily Vermeulen: Ik denk dat er meer voorlichting moet komen. Kijk naar VIA. Er wordt veel geroddeld: 'die en die is gek, want die is opgenomen.'

Flip Delmonte: Ik weet niet waar ik moet gaan staan, want er is níet zo'n groot verschil tussen de openbaren aanklager en de advocaat.

Ik vind dat als je zegt dat een ander een probleem heeft, je zelf ook een probleem hebt.

Jo Vermeulen: Ik ben vroeger opgegroeid naast een gekkenhuis, maar wie is er nu eigenlijk gek. Het hangt ervan af wie zich aan wie aanpast.

Openbare aanklager: Over het woord gek kun je uren discussiëren. Maar dat mensen die naar de hulpverlening gek zijn, dat kan toch niet.

Advocaat: Het gaat ook om de rol van de omgeving. Vaak worden mensen die problemen hebben en hulp zoeken daarmee geplaagd. Doven moeten elkaar ook eens de ruimte geven.

Openbare aanklager: Juist! Waarom kom je niet hier staan, bij mij?!

(Gelach.)

Rechter vat de discussie samen. Iedereen heeft op zijn tijd problemen die opgelost moeten worden. Het is normaal dat je dan hulp krijgt. Meer informatie en voorlichting is nodig. Dat komen we nu aan de tweede stelling.

2. Doven kunnen beter tegen stress dan horenden

Openbare aanklager: Ja, dat klopt. Mensen die doof geboren zijn, zijn eraan gewend vaak met hun kop tegen de muur te lopen. Daardoor hebben ze een dikke huid. Ze zijn gewend aan de frustratie die dat met zich mee brengt, nemen het leven voor wat het is en gaan hun eigen weg.

Advocaat: Ik ben natuurlijk tegen. Doven kunnen heel goed doen alsof. Hoe gaat het met je? O prima, prima! Ondanks het gebrek aan informatie blijven ze beweren dat alles goed gaat.

Openbare aanklager: Doven hebben een dikke huid. Ze zijn eraan gewend geen of weinig informatie te krijgen.

Advocaat: Ja, een dikke huid. Maar wat zit er van binnen? Van binnen zijn ze gefrustreerd en dat durven ze niet te laten zien.

Openbare aanklager: Doven zijn gewend om hun eigen weg te gaan.

Jacqueline Rensen: Doven kunnen zichzelf blijkbaar prima voor de gek houden!

Perwin Schol: Stress heeft niets te maken met doof of horend maar is ook afhankelijk van karakter. Er zijn doven die stressbestendig zijn en er zijn horenden die tegen stress kunnen.

Will Hendriks: Waarom kunnen doven beter tegen stress? Doven schamen zich voor hun problemen en durven er niet over te praten. Daarom proberen ze alles zelf maar op te lossen.

Renée Poelman: Veel frustratie ontstaat ook op het werk. Horende collega's praten maar met elkaar en ik word gestresst door gebrek aan communicatie.

Jos Dorrestijn: In een bedrijf met vooral horende collega's loop je als dove snel frustratie op omdat je je moet aanpassen aan de horenden. In een bedrijf met vooral doven is de communicatie beter. En ben je dus meer stressbestendig.

Advocaat: Frustratie heeft niet alleen te maken met gebrek aan communicatie. Het kan ook komen door problemen in je relatie, in het gezin of in de omgeving.

Rutger-Jan Savelkoul: Er is niet zoveel verschil tussen doven en horenden. Sommigen kunnen beter tegen stress dan anderen.

Flip Delmonte: Ja, aan de ene kant kunnen doven beter tegen stress omdat ze er vanaf de geboorte aan gewend zijn. Maar aan de andere kant levert het ook een minderwaardigheidscomplex op als je niet kunt volgen wat er wordt gezegd.

Lily Vermeulen: Wat is eigenlijk precies stress????

Advocaat: Dit is een mooi voorbeeld van hoe doven kunnen doen alsof!

Openbare aanklager: Wat stress is kan misschien beter door een hulpverlener worden uitgelegd.

Ed de Bruin: Stress komt doordat je onder druk staat, bijvoorbeeld op je werk. Dat kan leiden tot lichamelijke klachten.

Mieke: Stress betekent spanning.

Doventeam: Te veel spanning.

Lily Vermeulen: Nu begrijp ik het. Stress is te veel spanning.

Tony Bloem: Zowel doven als horenden kunnen last hebben van stress. Maar voor doven brengt de doofheid ook stress met zich mee. Daarom is de dovengemeenschap zo belangrijk, omdat men daar gemakkelijk met elkaar kan communiceren, ervaringen kan uitwisselen en elkaar kan helpen en bevestigen. Daardoor kan men er weer beter tegen.

Mijn ouders en grootouders enz. zijn ook doof. Ze hebben geleerd om hun doofheid te accepteren en er het beste van te maken. Als je je doofheid niet accepteert ga je kapot, dreig je in te storten.

Perwin Schol: Ik geloof niet in de stelling dat doven beter tegen stress kunnen. Je kunt voor de problemen wegluchten door bijvoorbeeld te spijbelen of ziek te worden. Maar vroeg of laat stort je in.

Flip Delmonte: Doven ervaren problemen vooral op hun werk tussen horende collega's. Tony werkte bij Vi-taal en had in zijn werk veel contact met doven. Ik werk met horenden. Als ik zou moeten afwachten of ze naar me toe komen, kan ik lang wachten. Want ze komen niet. Volgens mij is werk de voornaamste oorzaak van stress bij doven.

Openbare aanklager: Toch denk ik dat doven beter tegen stress kunnen. Om een voorbeeld te geven: Als horenden de tram missen, zijn ze meteen over hun toeren.

Advocaat: Als doven beter tegen stress kunnen, waarom zijn er dan vijf doventeams. Eentje is dan wel genoeg.

Openbare aanklager: Je moet het in verhouding zien. In verhouding is vijf niet zoveel.

Jacqueline Rensen: Als een doventeam genoeg is, dan moet dat maar in Amsterdam zijn gezeteld, want daar hebben ze de meeste problemen, drugs en alcohol enz.

Advocaat (tegen het doventeam): Nou gelukkig maar, jullie mogen blijven!

Jos Dorrestijn: En dan moeten wij voor een gesprekje van een uur ver reizen??

Advocaat: Als je zo stressbestendig bent, is dat toch geen probleem?

Jos Dorrestijn: Horenden hebben de voorzieningen ook dicht in de buurt.

Tony Bloem: Let wel: er is maar één psychiatrische inrichting voor doven.

Rechter vat de discussie samen: Doven zijn wel stressbestendig waar het gaat om hun doofheid, maar ze kunnen wel last van stress hebben door allerlei andere oorzaken.

Nu komt de derde en laatste stelling.

3. Doventeams zijn over tien jaar overbodig.

Openbare aanklager: Nee, zolang de dovengemeenschap bestaat, zolang de dovencultuur en de Nederlandse Gebarentaal bestaat, zullen er verschillen bestaan.

Er blijven hulpverleners nodig die vaardig zijn in de NGT en een bijzondere kennis hebben van de dovencultuur.

Advocaat: Over tien jaar is dat niet meer nodig. Dan gaat de hulpverlening via een tolk. Is het jullie niet opgevallen dat er zoveel tolken in de zaal zitten? Die zitten zich allemaal voor te bereiden op hun toekomstige werk.

Openbare aanklager: Voor de pauze was er iemand in het publiek die zei dat als je via een tolk werkt je geen oogcontact hebt en dat dat niet plezierig is. Dus moet je de inzet van een tolk goed regelen.

Advocaat: Nou, dan kan er toch een tolk heen en weer lopen, zoals het doventeam heeft uitgelegd?!

Perwin Schol: Ik wil geen therapie via een tolk. Ik wil in mijn eigen moedertaal, de gebarentaal kunnen communiceren. Ik wil ook niet dat ze gesprekken voeren met het systeem, met de omgeving.

Rutger-Jan Savelkoul: Er blijven altijd speciale groepen binnen de dovensamenleving zoals doof-blinden, dove jongeren, dove ouderen, dove vrouwen en dove meervoudig gehandicapten.

Via een tolk werken is moeilijk, want de horende hulpverlener weet te weinig van dovencultuur.

Flip Delmonte: Aan de ene kant zullen we over tien jaar misschien tien doventeams nodig hebben, omdat de bevolking toeneemt. Aan de andere kant is het de vraag of we meer doventeams nodig hebben, omdat er steeds meer tolken komen. Veel stress werd veroorzaakt door het niet kunnen volgen van wat er wordt gezegd, zoals bij een begrafenis of familiebijeenkomsten. Nu er meer tolken zijn, is die stress afgenomen.

Jacqueline Rensen: Waarom is psychische hulpverlening noodzakelijk. Omdat je tijd nodig hebt voor jezelf, voor zelfreflectie, voor het nadenken over je innerlijke gevoelens. Ik verwacht dat er over tien jaar meer hulp nodig zou zijn. Twintig jaar geleden had je de pastoor bij wie je terecht kon. Er was meer contact met burens, familie en vrienden. Men had vroeger meer tijd voor elkaar. Nu is het leven gehaast. Dus ik verwacht in de toekomst een grotere behoefte aan psychische hulpverlening.

Ria van Hoesel: Ik vind het belangrijk dat de hulpverlener de dovenwereld goed kent. Via een tolk hulp verlenen geeft vertraging.

Lud van der Garde: Over tien, twintig jaar hoeft je helemaal niet meer met een tolk te werken. Dan zijn er dove hulpverleners, dove psychologen, psychiaters enz.

Flip Delmonte: Over twintig jaar hebben veel meer horenden een gebarencursus gevolgd, met als gevolg dat de communicatie verbetert en doven zich minder geïsoleerd voelen.

Jacqueline Rensen: Daar ben ik het niet mee eens. We hebben niet genoeg aan de goede bedoelingen van horenden die een cursus hebben gevolgd en aardig kunnen gebaren. Ik eis een hulpverlener die soepel kan gebaren, zoals CODA, die niet na hoeft te denken over zijn gebaren. Die volledig aandacht kan hebben voor mij en niet alleen aandacht heeft voor de gebarentaal. Hoeveel hulpverleners zitten er in het doventeam. Wat is een doventeam eigenlijk: een team voor doven of een team bestaande uit dove hulpverleners?

Jeantine Janse: De horende hulpverleners volgen een gebarencursus.

Advocaat: Stel dat een hulpverlener niet goed kan gebaren, dan wordt een dove nog erger gek!

Rutger-Jan Savelkoul: Als er meer dove hulpverleners zouden zijn, zouden jullie dan ook meer dove klanten krijgen?

Jeantine Janse: Het team bestaat zowel uit dove als horende hulpverleners. We hebben namelijk ook horende klanten, zoals een horende partner of horende ouders van dove kinderen. We moeten zorgen voor een breed aanbod

Openbare aanklager: Het doventeam kan over tien jaar niet worden opgeheven. Dat zeg ik op basis van jarenlange ervaring met wat doven hebben meegemaakt. Ze werden niet begrepen, dus daarom zijn de doventeams opgericht. Die hebben kennis verworven over de problematiek van doven daarom kan het doventeam niet worden opgeheven. En mijn tweede punt is: Er komen wel steeds meer tolken, maar er komen ook steeds meer tolkaanvragen. Dus over tien jaar is er nog steeds een tekort.

Jeantine Janse: Het gaat niet alleen om horen en dove hulpverleners, maar ook om mannelijke en vrouwelijke hulpverleners. Soms wil een man liever een mannelijk hulpverlener en een vrouw liever een vrouwelijke hulpverlener. Het gaat om een breed aanbod.

Advocaat: Nou dan zitten jullie in de problemen, want een dove mannelijke hulpverlener hebben jullie niet in het team.

Jeantine Janse: Kom op mannen, studeren!

Perwin: Ik wil even aansluiten bij Sarah.

Advocaat: Ik ben Sarah niet, ik ben de advocaat.

Perwin: Als horende hulpverleners in een doven-team willen werken, moeten ze op termijn vloeiend kunnen gebaren.

De rechter sluit de derde stelling af: We moeten maar zien wat er gaat gebeuren over tien jaar. Dat is ook afhankelijk van ieders keuze.

Deze OOGgetuigen had een andere vorm: het eerste deel bestond uit voorlichting en rollenspel, het tweede deel bestond uit discussie. Wat vonden jullie ervan?

Het publiek reageert positief.

Rechter

Herman Scheper

Advocaat

Sarah Muller

Openbare aanklager

Marjan Stuifzand

Jury

Babs Alvares	Amsterdam
Annemiek van Brandenburg	Leiden
Tony Bloem	Den Haag
Pieter Bodbijl	Rotterdam
Rie Brouwer	Amsterdam
Petra Brugmans	Mijdrecht
Ed de Bruin	Overkarspel
Elsa Couprie	Oud Loosdrecht
Jean Couprie	Oud Loosdrecht
Janneke Cox	Almere
Alie ten Dam	Alphen a/d Rijn
Flip Delmonte	Amsterdam
Frans van Dijk	Amsterdam
Tingue Dongelmans	Amsterdam
Lieke Doornkate	Amsterdam
Jos Dorrestijn	Amstelveen
Lud van der Garde	Waal
Jennifer van Gelder	Amsterdam
Alma Gerritsen	Onbekend
Deanna van Hall	Amsterdam
Lieneke Helm	Amsterdam
Marlijne Hemelaar	Leiden
Will Hendriks	Amsterdam
Pascale Hessels	Goirle
Johan Hobo	Amsterdam
Ria van Hoesel	Santpoort
Aad van den Hoogen	Haarlem
Jeantine Janse	Den Haag
Lot Julien	Amsterdam
Mieke Julien	Amsterdam
Ron Klaassen	Onbekend
Corline Koolhof	Gouda
Gerdien Kriellaars	Waal
Eduard Leuw	Amsterdam
Truus Löwenstein	Overveen Ans
Luppés	Amsterdam
Sandra Markies	Lopik
Elly Muller	Amsterdam
Leen Muller	Amsterdam
Corinne Munne	Eindhoven
vriendin Corinne (horend)	Eindhoven
Joni Oysermann	Amsterdam
Marieke van Perlstein	Den Haag
Leontien Peters	Amsterdam
vriendin van Leontien	Eindhoven
Renée Poelman	Amsterdam
Mieke Rau	Broek in Waterland
Jacqueline Roessen	Haarlem
Jacqueline Rensen	Rotterdam
Quirien Roorda	Amsterdam
Hilde Salverda	Amsterdam
Rutger-Jan Savelkoul	Vleuten
Syll Schaap	Amsterdam
Perwin Schol	Amstelveen
Wil Schollmeyer	Amsterdam
Corry Scheper	Den Haag
Nel Soeterman	Amsterdam
Ankie Spelbrink	Onbekend

C. van Venetien
Jo Vermeulen
Lily Vermeulen
Tineke Williams
Elma Zwart

Voorschoten
Veldhoven
Veldhoven
Zwolle
Onbekend

Er waren in totaal 60 deelnemers, van wie 24 uit Amsterdam en 36 van buiten Amsterdam.

LITERATUUR

En niemand heeft geluisterd
Fodok
Postbus 754
3500 AT Utrecht

ADRESSEN

PsyDon
Keizersgracht 477
1017 DL Amsterdam
teksttelefoon: 020 521 82 10

VIA
Postbus 422
2260 AK Leidschendam
telefoon: 070 444 10 00

Curium
Endegeesterstraatweg 27
2342 AK Oegstgeest
teksttelefoon: 071 515 45 95

OOGgetuigen is een initiatief van Theater 't OOG en wordt uitgevoerd door Handtheater in samenwerking met Woord & Gebaar.

OOGgetuigen is een serie discussie-avonden in de vorm van een rechtszitting. Er wordt gediscussieerd over thema's de dovenwereld betreffende.

De functie van rechter, verdediger en openbare aanklager wordt door steeds andere (dove) mensen bekleed. De voertaal is de Nederlandse Gebarentaal.

Als iemands naam of bijdrage aan de discussie is vergeten of fout weergegeven, geef dat dan door via fax/ teksttelefoon 020 689 56 57 of via e-mail info@handtheater.nl.

De verslagen van OOGgetuigen zijn verkrijgbaar voor f 1,50 per stuk.

In het werkboek OOGgetuigen staat stap voor stap beschreven hoe OOGgetuigen georganiseerd kan worden. Over talloze onderwerpen zijn stellingen uitgewerkt. Dit praktische handboek is bedoeld voor instellingen die zelf OOGgetuigen willen organiseren over een onderwerp van hun keuze. Het boek is te koop bij Handtheater voor f 25,00.

Bij Handtheater is tevens een koffer te huur met rekvisieten voor OOGgetuigen: drie toga's, drie befjes, drie zwarte tafelkleden, een standaard, een voorzittershamer, drie werkboeken en drie setjes verslagen.

Verslag Mieke Julien
Vormgeving Hilde Salverda

Theater 't OOG is een centrum voor dovencultuur en gebarentaal. Naast theatervoorstellingen in de Nederlandse Gebarentaal organiseert Theater 't OOG andere visuele voorstellingen en culturele activiteiten. Handtheater is een theatergroep die voorstellingen brengt in de Nederlandse Gebarentaal.

Handtheater/Theater 't OOG
Bilderdijkkade 60
1053 VN Amsterdam
telefoon: 020 412 38 21
teksttelefoon/fax: 020 689 56 57
website: www.handtheater.nl
e-mail: info@handtheater.nl

Uit dit verslag mag alleen na schriftelijke toestemming worden geciteerd.

© Handtheater, Amsterdam mei 1999